

TABIIY SHAROITLAR VA TABIIY BOYLIKLAR

Saidqosimov Ikromjon Axmadjon o'g'li

Toshkent Kimyo-Texnologiya Instituti

Sanoat muhandisligi va menejment fakulteti

MT 23-63 guruh talabasi

Email: saidqosimovikromjon2005@gmail.com

ORCID: 0009-0006-8818-4343

Annotatsiya: O'zbekiston Markaziy Osiyoda joylashgan bo'lib, tabiiy boyliklarga boy mamlakat hisoblanadi. Ushbu boyliklar iqtisodiyotning muhim tarmoqlarini shakllantiradi. O'zbekiston tabiiy resurslari mineral, energetik, qishloq xo'jaligi hamda boshqa ko'plab yo'nalishlarda katta salohiyatga ega. Mazkur maqolada O'zbekistonning tabiiy boyliklari, ularning iqtisodiy ahamiyati hamda asosiy foydalanish sohalari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Tabiiy resurslar, tabiiy sharoit, mineral resurslar, suv resurslari, tuproq, iqlim, biologik resurslar, relyef, yer boyliklari, ekologiya, iqtisodiy rivojlanish, barqarorlik, atrof-muhitni muhofaza qilish.

Kirish

Har bir hududning iqtisodiy rivojlanishi, aholining yashash darajasi va xo'jalik faoliyati avvalo tabiat tomonidan yaratilgan sharoit va resurslar bilan chambarchas bog'liq. Tabiiy resurslar jamiyatning moddiy asosini tashkil etsa, tabiiy sharoit inson faoliyati uchun zarur bo'lgan imkoniyatlar majmuasini belgilab beradi. Shu bois ushbu mavzuni o'rganish geografiya, iqtisodiyot va ekologiya fanlarining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Tabiiy resurslar — jamiyatning moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirish maqsadida xo'jalikda foydalaniladigan, insoniyat hayoti uchun zarur bo'lgan tabiiy muhit komponentlari va energiya manbalaridir. Ularga Quyosh energiyasi, yerning ichki issiqligi, suv, yer, mineral boyliklar, foydali qazilmalar, o'simliklar, tuproq va hayvonot dunyosi kiradi.

Tabiiy resurslar tugaydigan, tugamaydigan va tiklanadigan turlarga bo'linadi. Ishlab chiqarish kuchlarining jadal rivojlanishi tabiiy xomashyo iste'molining ortishiga olib kelmoqda, bu esa resurslardan oqilona foydalanish muammosini dolzarb qilmoqda. Tuproq, atmosfera va gidrosferaning ifloslanishiga qarshi kurash global ahamiyat kasb etadi.

Tabiiy resurslarni o'zlashtirish jarayoni ularni aniqlash, o'rganish va kadastr tizimlarini shakllantirishni o'z ichiga oladi. O'zbekistonda bu jarayonlar «Davlat kadastrlari to'g'risida»gi qonun asosida amalga oshiriladi. Tabiiy resurslarni baholash texnologik, iqtisodiy va ijtimoiy yo'nalishlarda olib boriladi.

Mineral resurslar

O'zbekiston oltin ishlab chiqarish bo'yicha dunyoda yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Asosiy manba Qoraqalpog'iston Respublikasida joylashgan Muruntov konidir. O'zbekiston uran ishlab chiqarishda ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, atom energetikasi uchun zarur xomashyo bazasiga ega. Shuningdek, mis qazib olish ham rivojlangan bo'lib, u sanoatda keng qo'llaniladi.

Energiya resurslari Mamlakat energetika resurslariga boy. Tabiiy gaz va neft asosiy energiya manbalari hisoblanadi. Gaz konlari asosan Qashqadaryo va Buxoro viloyatlarida joylashgan. Yillik gaz ishlab chiqarish hajmi ichki ehtiyojlarni qondirish bilan birga eksport salohiyatini ham ta'minlaydi. Neft zaxiralari esa energetik mustaqillikni mustahkamlaydi.

Xulosa

O'zbekistonning tabiiy boyliklari mamlakat iqtisodiyotining muhim tayanchi hisoblanadi. Mineral, energetik va qishloq xo'jaligi resurslari iqtisodiy rivojlanishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, tabiiy boyliklardan foydalanishda ekologik muammolarni inobatga olish zarur. Resurslarni oqilona boshqarish va samarali foydalanish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. United Nations Development Programme (UNDP). (2022). Human Development Report. New York: UNDP Publications.
2. Food and Agriculture Organization (FAO). (2021). Global Resources Assessment. Rome: FAO.
3. Ifazo.uz. O'zbekiston tabiiy boyliklari.
4. Abdulloh. (2024). O'zbekistonning tabiiy sharoiti va resurslarini iqtisodiy baholash.